Folio
СВІТОВА КЛАСИКА

Вільям Шекспір

Буря.
Багато галасу з нічого

Харків
«ФОЛІО»
2025

ДІЯ ПЕРША

СЦЕНА 1

Корабель серед моря. Буря, грім, блискавка.
Входять капітан і боцман.

Капітан

Боцмане!

Боцман

Тут, капітане! Чого треба?

Капітан

Гукни матросів! Жвавіше повертайтеся, а то розтрощимось об скелі! Ворушіться! Ворушіться!

(Виходить.)
Входять матроси.

Боцман

Гей, дітки! Сміліше, сміліше, дітки! Жвавіше, жвавіше! Прибрати марсель! Слухайтесь капітанового свистка! А тепер хай вітер дме, доки не лусне!

Входять Алонзо, Себастьян, Антоніо, Гонзало, Фердінанд та інші.

Алонзо

Слухай, милий боцмане. Де капітан? Підбадьор матросів.

Боцман

Прошу вас, зійдіть донизу.

Антоніо

Де капітан, боцмане?

Боцман

Хіба не чуєте його? Ви нам заважаєте працювати, — сиділи б по своїх каютах, тут тільки допомагаєте бурі.

Гонзало

А ти б, добродію, тихше.

Боцман

Коли море стане тихшим. Геть звідси! Що таке ваш король для цих розбурханих хвиль? До кают, замовкніть, не заважайте нам!

Гонзало

Гаразд, проте не забувай, хто в тебе на борту.

Боцман

Зі всіх, хто тут є, мені найлюбіший — я сам. От ви, радник, якщо ви можете своїми радами втихомирити оці стихії і навести лад у природі, — порядкуйте, ми й за мотузок не візьмемось. А не можете, то дякуйте Богові, що дожили до своїх літ, ідіть у каюту та приготуйтесь до всякого лиха, яке може спіткати нас у цю нещасливу годину. Сміліше, дітки! Геть з дороги, кажу я!

(Виходить.)

Гонзало

Я трохи заспокоююсь, дивлячись на цього молодця. Мені здається, він не так виглядає, щоб йому судилося потонути: у нього викапане обличчя шибеника. Допровадь же його, люба доле, до шибениці! Хай приготована для нього мотузка стане линвою, що врятує нас, бо з нашого мотуззя нема пуття. Якщо ж йому не судилося вмерти на шибениці, — наші справи кепські!

Виходять.
Входить боцман.

Боцман

Ану, спускайте брамсель! Мерщій! Спускай, спускай! Спробуємо правувати самим тільки гротом.

Крик внизу.

А чума на вас, горлані! Так кричать, що не чути й бурі, не тільки нас.

Входять Себастьян, Антоніо і Гонзало.

Знову сюди? Чого вам тут треба? Хочете, щоб ми кинули роботу й пішли на дно? Певне, вам охота потопитись?

Себастьян

А заціпило б тобі, блюзніре гавкучий, немилосердний собако!

Боцман

Ну, тоді працюйте самі!

Антоніо

Повісити тебе, повісити, собако, байстрюче, горластий нахабо! Та ми менше боїмося потонути, ніж ти!

Гонзало

Я вам кажу: цей не потоне, хоч би корабель був утліший від горіхової шкаралупи і нестійкий, мов розпусна жінка.

Боцман

Керуйте по вітру, по вітру! Тримайтесь курсу! В море! Далі від берега!

Входять матроси, геть мокрі.

Матроси

Все пропало! Моліться, моліться! Все пропало!

Виходять.

Боцман

Невже ми ковтнемо холодного?

Гонзало

Король і принц вже моляться. Ходім,
Помолимося вкупі. Наша доля
Така, як їх.

Себастьян

Мене проймає лють.

Антоніо

Ми гинемо через отих п'яниць!
Брехуне клятий, хай би десять раз
Втопився ти!

Гонзало

Та ні, — його повісять,
Хоч би всі краплі тут чинили опір
І прагнули поглинути його!

Голоси

(всередині корабля)

Помилуй, Боже! Гинемо ми, гинем!
Прощай, дружино! Прощавайте, діти!
Прощай, мій брате! Гинем, гинем, гинем!

Антоніо

Потонемо ж укупі з королем.

Себастьян

Піду і з ним навіки попрощаюсь.

Антоніо і Себастьян виходять.

Гонзало

Ось коли я віддав би тисячу миль моря за один акр неродючої землі, порослої хоч вересом, хоч терням. Дійся, воле Божа, але я б радше вмер на суходолі.

(Виходить.)

СЦЕНА 2

Острів перед входом у печеру Просперо.
Входять Просперо і Міранда.

Міранда

Якщо, мій тату, чарами своїми
Ви розгойдали диких вод глибінь, —
То втиште їх. З небес неначе ллється
Смола смердюча, море ж рине в небо
Гасити пломінь. О, як я страждала,
Узрівши муки інших! Вщент розбилось
Суденце славне, де були, напевне,
Шляхетні й чесні люди. О, цей крик
Пройняв мене! Нещасні, всі пропали!

Якби була всесильним Богом я,
То звергла б море у земні безодні,
Щоб врятувать нещасний корабель,
А з ним і бідні душі.

П р о с п е р о

Заспокойся,
Своєму серцю чулому скажи,
Що зла не сталось.

М і р а н д а

О, зловісний день!

П р о с п е р о

Біди не сталось. Я розбурхав бурю
Заради тебе, дочечко єдина,
Бо ти не знаєш, ким ти є насправді,
Хто я такий, чому тут опинився.
Ні, я не тільки Просперо, твій батько,
І вбогої печери оцієї
Господар вбогий.

М і р а н д а

Я питати вас
Не важилась.

П р о с п е р о

Тепер прийшла пора, —
Повинен я про все тобі повісти.
Допоможи магічний плащ мій скинуть.

(Кладе плащ додолу.)

Лежи, мій чаре! Ти ж не плач, вгамуйся:
Оте страшне видовище, яке
Торкнулось чулих струн твойого серця,
Навмисне я своїм чаклунським вмінням
Так уладнав, що навіть волосинка
Не впала з голови отих людей,
Що їхні зойки з болем ти вчувала,
Бо думала, що гинуть. Тож сідай
І слухай те, що знать повинна.

М і р а н д а

Часто
Ви починали розповідь про те,
Хто я така, але змовкали раптом.
Домислитись сама я не могла,
А ви казали: «Стій, іще не час».

П р о с п е р о

Цей час настав, він змушує тебе
Уважно слухать. Пам'ятаєш ти
Ті дні, коли ми не жили в печері?
Ні, ти не можеш пам'ятать — тобі
Минав лиш третій рік.

М і р а н д а

Я пам'ятаю.

П р о с п е р о

Що саме? Чи будинок, чи людей?
Скажи, який же образ найясніше
Зберігся в пам'яті?

М і р а н д а

Ті давні дні
Не дійсністю здаються, а сновиддям.
Та в пам'яті я дещо зберегла.
Я згадую: мене жінки гляділи,
Було їх п'ять.

П р о с п е р о

Було їх більш, Мірандо,
Та як могла ти їх запам'ятати?
А що іще ти бачиш, зазирнувши
В туман минулого, в бездонність часу?
Якщо ти згадуєш часи, коли
Ще не жила тут — певно ж, пам'ятаєш
І те, як ми на острів цей дістались.

М і р а н д а

Ні, я цього чомусь не пам'ятаю.

П р о с п е р о

Дванадцять літ тому, моя Мірандо,
Всього дванадцять літ тому твій батько
В Мілані був володарем могутнім
І герцогом.

М і р а н д а

То ви — не батько мій?

П р о с п е р о

Твоя цнотлива мати називала
Тебе моєю донькою; твій батько
Був герцогом Міланським. По закону
Ти — спадкоємиця його.

М і р а н д а

О Боже!
Яка ж недоля нас сюди загнала,
Чи, може, доля?

П р о с п е р о

Так і так, дівчатко:
Недоля звідти вигнала, а доля
Нас привела сюди.

М і р а н д а

О, серце в мене
Спливає кров'ю! Скільки болю вам
Я завдала, згадавши про минуле.
Благаю вас, розповідайте далі.

П р о с п е р о

Антоніо — мій рідний брат, твій дядько...
Запам'ятай, що може й рідний брат
Зрадливим бути. Я його й тебе
Любив незмірно й передав йому
Всю владу в краї, дужчому за інші.
Був Просперо державним вмінням славен,
Та він кохався у мистецтвах вільних
І всяких дивних потайних науках.
Отак, всю владу брату передавши,
Я захопивсь мистецтвом чародійства.

ЗМІСТ

БУРЯ. *Переклад М. Бажана*. 3
БАГАТО ГАЛАСУ З НІЧОГО. *Переклад І. Стешенко* 103